

כל המתאבל על ירושלים יזכה לראות בנחמת ירושלים

אתה תקום תרתם ציון כיעת לחננה כירבא מועד:

היבטים לשוניים ואתחן עד

דקדוקי קריאה בפרשה ובהפטרות ובראשון של עקב

ג כג וְאַתְּחַנֵּן: הנ"ן בפתח.	
ג כד אֲדַנִּי יי: אע"פ שבספר תורה כתוב שם הויה כאן הוא נקרא: אֱלֹהִים. יש לשים לב לניקוד שם הויה, הניקוד שהובא כאן מתאים לשם אלה'	
ג כה אַעֲבֹרָה: העי"ן בשווא נח. הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹ: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה הַזֶּה להסמיכה לתיבה הקודמת שכן הטפחא הוא המפסיק העיקרי הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה - וְהַלְבָּנוֹ	
ג כו אֶל-תּוֹסֵף: הטעם בתי"ו מלעיל, הסמ"ך בסגול	
ד ב עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי: תיבת עַל-הַדָּבָר מוטעמת בפשטא ולא בקדמא	
ד ט הַשָּׁמַר: במלעיל	
ד י כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הלא כל כך מצוי, פשטא-קדמא-מהפך-פשטא	
ד יא וְהָהָר: בגרשיים ולא ברביע	
ד יב זולתי: מלרע, הטעם לא נסוג	
ד יד וְאַתִּי: בגרשיים ולא ברביע	
ד טז וַיֹּצֵאֵם בְּפָנָיו: הבי"ת שבראש תיבת בְּפָנָיו בדגש קל למרות שהתיבה שלפניה בטעם משרת ומסתיימת בהברה פתוחה (ראה הערה 3)	
ד יח בְּאֶדְמָה: הבי"ת בקמץ	
ד כא עֲבָרִי: העי"ן בקמץ קטן	
ד כג פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-בְּרִית ה': פשטא-מהפך-פשטא ולא קדמא-מהפך-פשטא. תְּמִינָת כָּל: טעם נסוג אחור למ"ם, כן הדבר גם בהמשך	
ד כד קָנָא: דגש חזק בנ"ן, לשון קינאה	
ד כה וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל: טעם נסוג אחור לשי"ן. בְּעֵינֵי ה'-אֱלֹהֶיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי ושם ה' מוקפת למילה שלאחריה ולא במרכא	
ד כו הַעֲדִיתִי: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה	
ד ל וְשִׁבְתָּ ..... וְשִׁמְעָתָ: שתיהן במלרע	
ד לא נִשְׁבָּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן שלא תישמע כה"א	
ד לב הַנְּהִיָּה: ה"א שנייה בשווא נח	
ד לג הַשָּׁמַע: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה	
ד לה הָרָאָתָ: הה"א בקמץ קטן	
ד לו לִי־סֶרֶךְ: כ"ף סופית דגושה	
ד לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצָמִים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר. לָתֵת-לָךְ: געיה בלמ"ד הראשונה	
ד לט : וַיִּדְעָתָ ... וְהִשְׁבָּתָ: שתיהן מלרע	
ד מ וְשִׁמְרָתָ: מלרע	

ד מא מְזַרְחָה: במלרע, הזי"ן בשווא נח והרי"ש אחריה בשווא נע, לא בקמץ
ד מג לְרֹאבִגְי האל"ף אינה נשמעת, השורק שייך לרי"ש: לְרֹבִגְי; לְמִנְשִׁי: געיה בלמ"ד והמ"ם
בשווא נע
ד מח שִׁיאָן: שי"ן שמאלית
ה ג אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם כָּלָנוּ חַיִּים: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת
בטפחא, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו המפסיק העיקרי הינו התביר: אֲנַחְנוּ אֵלֶּה
פֶּה הַיּוֹם - כָּלָנוּ חַיִּים. אֵלֶּה פֶּה: ללא דגש בפ"א
בטעם תחתון: מִבֵּית עֲבָדִים במונח-אתנחתא ולא במרכא-סו"פ, דהיינו, פסוק ראשון
מתחיל אֲנֹכִי ה' ומסתיים עַל-פָּנַי. יוצא לפי זה שפסוק זה כולל את כל הדיבר הראשון ותחילת
הדיבר השני.
לקוראים בטעם עליון: מִבֵּית עֲבָדִים במרכא-סו"פ. אין להשגיח כלל על הרביע שיש בקורן
במילה עבדים. תיבת אֲנֹכִי מוטעמת בטפחא כך שכל הדיבר הראשון בפסוק אחד. הפסוק השני
מתחיל לֹא יְהִי־לָךְ וטעם אתנח בתיבת לְשָׁנָאִי. יוצא שכל דיבר ודיבר נתון בפסוק נפרד.
ההערות הבאות מתייחסות בעיקר לקריאה בטעם עליון:
ה ו אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ... עֲבָדִים: הדיבר הראשון כולו בפסוק אחד, תיבת עֲבָדִים בטעם סו"פ
(סילוק)
ה ח כָּל-תְּמוּנָה: יש להיזהר לא להוסיף וא"ו החיבור כמו במקבילה בפרשת יתרו
ה ט תְּעַבְדֶּם: התו"ו בקמץ גדול והעי"ן בקמץ קטן. קָנָא: קו"ף פתוחה, יש להקפיד על הדגשת
הנו"ן כן הדבר בהמשך בפרק ו טו
ה י וְעֵשָׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן. לְאֵלֶּפִים: הלמ"ד הראשונה בפתח
ה יג לפי טעם תחתון: וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתָךְ ולפי טעם עליון: וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתָךְ. בטעם
התחתון וְעֵשִׂיתָ בטיפחא ואז הכ"ף בתיבה כָּל דגושה; בעליון וְעֵשִׂיתָ במונח ועל כן הכ"ף
בתיבה כָּל, רפויה
ה יד אַתָּה וּבְנֶךָ-וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ-וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ: יש לשים לב להבדלים
בין מקרא זה לבין המקבילה בפרשת יתרו (גם במילים גם בטעמים)
ה טז יִיטֹב לָךְ: טעם נסוג אחור ליר"ד
ה יז וְלֹא תִנָּאֵף וְלֹא תִגְנֹב: וא"ו החיבור בראש כל דיבר בשונה מפרשת יתרו תחתון: לֹא תִרְצָח
וְלֹא תִנָּאֵף: בשתי מערכות הטעמים, הצד"י והאל"ף קמוצות. התו"ן בתחתון רפויה, ובטעם
עליון בדגש
ה יח וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ שׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ: וא"ו החיבור מנוקדת שוא, פתח, פתח (ניקוד בפתח לפני
גרונית חטופה למנוע שני חטפים בראש מילה)
ה כ כְּשִׁמְעֶכֶם: השי"ן בקמץ קטן
ה כד וְשָׁמַע: געיה בשורק והשי"ן בשווא נע¹
ו ב מְצֹדֶה: כ"ף סופית רפויה
ו ד שָׁמַע: יש להקפיד בקריאת העי"ן. יִשְׂרָאֵל: להיזהר לא לומר אִישְׂרָאֵל. ובאותיות
אנגליות: Yisrael ולא Israel
אָחָד: לפי הדין צריכים להאריך בדל"ת²

¹ לא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים שאז מטרת החטף היא, כיוון שהוא באות שאינה גרונית, להורות על קריאה בשווא נע

² אָחָד: במבטא רגיל שאינו מבחין בין דל"ת דגושה לרפויה, או יותר נכון בדל"ת דגושה, אי-אפשר להאריך בדל"ת, יש שכדי "לפתור" בעיה זו מוסיפים כעין צליל של נו"ן מתמשך ואין זה פתרון

ו ז בַּשְּׁבִיטָה בְּבֵיתֶךָ: הַבִּיטָה שֶׁבְּרָאשׁ תִּיבֵת בְּבֵיתֶךָ בְּדָגֶשׁ קָל לַמְּרוֹת שֶׁהִתִּיבָה שֶׁלִּפְנֵיהַ בְּטַעַם מִשְׁרֵת וּמִסְתֵּימָת בַּהֲבֵרָה פִּתּוּחָה³. וְבִשְׁכָּבֶךָ: הַבִּיטָה אַחֲרֵי הוֹי"ו בְּשׁוֹא נַח אַע"פ שְׁבָאוֹת לִפְנֵיהַ יֵשׁ גַּעִיָּא

ו י לֹא־תִיָּד לְאַבְרָהָם: שְׁתֵּי תִיבוֹת רְצוּפוֹת בְּטַעַם תְּבִיר. לִתֵּת לָךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִלְמ"ד

ו יא וּבִתִּים: אֲזֵל־אֶגְרֵשׁ בְּאוֹתָהּ תִּיבָה וּבַהֲבֵרוֹת סְמוּכוֹת, הִתִּי"ו דְּגוּשָׁה. לֹא־מִלְּאָתָּה: בְּמַלְעִיל

ו יג תִּירָא וְאַתָּה תַּעֲבֹד: יֵשׁ לַהֲזַהֵר מִפְּסוּק דּוּמָה: דְּבָרִים י כִּתְּיָרָא אַתָּה תַּעֲבֹד

ו טז בַּמָּסָה: כָּאֵן הַבִּיטָה בְּפִתַּח בְּשׁוּנָה מִמִּשְׁנָהּ בְּפִרְשֵׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה

ו יח יֵיטֵב לָךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִי"ד. וּבִאָתָּה: בְּמַלְעִיל

ו כ כִּי־יִשְׁאַלְךָ: הָאֵל"ף בְּקִמְצָה רַחֵב וְהַלֹּמ"ד בְּשׁוֹא נַע

ו כג לִתֵּת לָנוּ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִלְמ"ד

ו כה תִּהְיֶה־לָנוּ: גַּעִיָּה בִּתְי"ו וְדָגֶשׁ חֲזָק בִּלְמ"ד מִדִּין דְּחִיק

ז א גִּוְיִם־רַבִּים: גַּעִיָּה בְּגִימ"ל

ז ב תִּחְנַם: הַחִי"ת בְּקִמְצָה קָטָן

ז ה כִּי־אֶם־כֹּה: כִּי בְּמִקְף וְלֹא בְּמוֹנַח

ז ז הַמַּעֲט: הַמ"ם בְּשׁוּוֹא נַח

ז ח מִיד פִּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת מִיד

ז י לְהַאֲבִידוֹ: הָעֵמֶדָה קָלָה בַּה"א לְמַנוּעַ הַבְּלַעַת הָאֵל"ף

הַפְּטָרָה וְאַתְחַנֵּן, יִשְׁעִיהוּ מֵא־כּוֹ:

ב עַל־לֵב: יֵשׁ לַהֲקִפִּיד עַל הַפְּרִדַּת הַתִּיבוֹת

ד כָּל־גִּיָּא: הִי"ד וְהָאֵל"ף נְחוּת (אֵינֶן נִקְרְאוֹת, כֵּאלִילוֹ כְּתוּב גֵּי בְּלִטִּינִית)

ז נִבְל־צִיץ: הַטַּעֲמָה מִשְׁנִית בְּנו"ן⁴ נִשְׁבָּה בּוֹ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לְנו"ן וְדָגֶשׁ חֲזָק בְּבִיטָה מִדִּין אַתִּי

מִרְחִיק. אֲכֵן חֲצִיר הָעֵם: סֹדֶר הַטַּעֲמִים כָּאֵן הוּא מִרְכָּא טִיפְחָא סִילּוּק⁵

ח נִבְל צִיץ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לְנו"ן וְהַטַּעֲמָה מִשְׁנִית בְּבִיטָה

י מַשְׁלָה לּוֹ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמ"ם וְהַשִּׁי"ן בְּשׁוּוֹא נַע

יב וְכָל: הַכ"ף בְּקִמְצָה רַחֵב! (לְשׁוֹן מִדִּידָה)⁶

יג מִי־תִכֵּן אֶת־רוּחַ ה': טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֶת־רוּחַ, יֵשׁ לַהֲזַהֵר מִדְּפּוּסִים מְשׁוּבָשִׁים אֲשֶׁר

הַטַּעֲמִימוֹ טַפְחָא בְּתִיבַת מִי־תִכֵּן וְיֵשׁ בְּכָךְ כִּדִּי לְשַׁבֵּשׁ אֶת מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא, וְחִמּוּר מִכָּךְ הַזִּיּוּף

הַנוֹצֵרִי שֶׁ"תִּכֵּן" הַטַּעֲמִימוֹ בְּפִשְׁטָא, וְ"רוּחַ ה'" בְּמוֹנַח זָקָף קָטָן⁷ וְאַיֵּשׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעָנּוּ: טַעַם טַפְחָא

בְּתִיבַת וְאַיֵּשׁ וְלֹא בְּמִרְכָּא כְּבַחֲלָק מִהַדְּפּוּסִים

יד אֶת־מִי נּוֹעֵץ: הַעִי"ן בְּקִמְצָה⁸

³ בַּמַּחְבֵּרֶת הַתִּיגָאן כָּלֵל זֶה מְכוּנָה "כָּלֵל הַצְּבוֹתוֹת", כֵּאֲשֶׁר בְּרָאשׁ הַמִּילָה בִּיטָה אוֹ כ"ף כֶּשֶׁן אוֹתִיּוֹת שִׁימוּשׁ, וְאַחֲרֵי הַבִּיטָה בִּיטָה נּוֹסֶפֶת אוֹ פ"א; וְאַחֲרֵי הַכ"ף כ"ף נּוֹסֶפֶת – אוֹתִיּוֹת אֵלֶּה דְּגוּשׁוֹת.

⁴ בְּמִילִים מְקוּפּוֹת לֹא מְקוּבֵּל לְדַבֵּר עַל הַמִּילָה הַמּוֹקֶפֶת (הַרְאִשׁוֹנָה) מַלְעִיל אוֹ מַלְרַע כִּי שְׁתֵּי הַמִּילִים נִחְשָׁבוֹת לְאַחַת. כָּאֵן הוֹשֵׁם טַעַם בְּנו"ן לַהֲרֹאוֹת עַל הָעֵמֶדָה מִשְׁנִית, וְגַעִיָּא בְּבִיטָה הָעֵמֶדָה קָלָה יוֹתֵר. בְּכֹתֵר אֲרַם צוּבָא יֵשׁ כָּאֵן מִקְף הַמַּחְבֵּר לְמִילָה הַבֵּאָה. ר"מ בְּרוֹיָאֵר ז"ל הַשׁוּוֹה לְפִסּוּק הַבֵּא וְהַשְׁמִיט אֶת הַמִּקְף. גַּם בְּמַהֲדוּרַת דּוֹתֵן ע"פ לְנִיגָרֵד אֵין מִקְף. לְפִי הַטַּעֲמָה זֶה יֵשׁ שׁוּוִיּוֹן מוֹחֲלֵט בֵּין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים.

⁵ כֵּן הוּא בְּכֹתֵר אֲרַם צוּבָא וּבְלִינְגֵרֵד. לָכֵן אֵין לַחוּשׁ כָּלֵל לַהֲטַעֲמָה הַהִפּוּכָה בְּקוּרֵן

⁶ יֵשׁ שְׁנֵי מְקוּמוֹת (חוּץ מִכָּאֵן) שֶׁ"כָּל" הוּא בְּקִמְצָה אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּטַעַם הוּא נִקְרָא בְּקִמְצָה רַחֵב. מִשְׁלֵי יֵט ז: כָּל אֲחֵי־

רִשׁוֹ שְׁנֵי אֵהָא; תְּהִלִּים לֵה י כָּל עֲצָמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה נֶאֱמַר בְּסוּף "נִשְׁמַת כָּל חִי". אֲמַנֵּם עֵינִן בְּגִלְיוֹן תְּהִלִּים לֵה א

⁷ יֵשׁ כָּאֵן נִיסְיוֹן נּוֹצֵרִי מִסִּיּוּרִי לְשַׁרְבֵּב אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה לְכַתְּבִי הַקּוּדֵשׁ! עֵינִן בְּגִלְיוֹן וְאַתְחַנֵּן סז

⁸ בְּנִיגוּד לְדַבְּרֵי רַאב"ע, אֲבָל כֵּא"צ [גַּם לְנִיגָרֵד] מְכַרִּיעַ

יח תְּדַמִּינָה: המ"ם בדגש חזק ובשווא נע, לא בחירק, בדומה לו בהמשך פס' כה. תַּעֲרֹכוּ לֹו: הטעם נסוג לת"ו⁹

יט וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקַעְנָו: טעם טפחא בתיבת וְצִרְף.

כ הַמִּסְכָּן: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע

כג שְׁפִטִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחור לשי"ן

כד בַּל-שֶׁרֶשׁ: במלרע. וְגַם-נִשְׁף בָּהֶם: תיבת וְגַם במקף ולא בקדמא

כו נֶעְדָּר: העי"ן בשווא נח

מנחת שבת שני וחמישי של פרשת עקב:

ז יב וּשְׁמֵרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: מוטעם מרכא-טיפחא ולא טיפחא-מרכא

ז יג וְאַהֲבֶךָ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה, הטעמה משנית בה"א, והבי"ת אחריה בשווא נע: וְ-אֶה-בְּךָ. וּבִרְכָּךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ז טז גִּתְּךָ לָךְ: אין טעם נסוג אחור לנר"ן

ז כד וְהֶאֱבַדְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף

ז כה וְלִקְחֶתָ לָךְ: תיבת וְלִקְחֶתָ במלרע ואין טעם נסוג אחור, כנ"ל בהמשך הפסוק תִּנְקֶשׂ בֹּו ח א אֲשֶׁר אֲנִי מִצֹּדֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת: יש להאיץ את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת בטפחא, מפסיק עיקרי, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו התביר מפסיק גדול ממנו: אֲשֶׁר אֲנִי מִצֹּדֶה הַיּוֹם - תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת

ח ב הוֹלִיכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. אֱלֹהֶיךָ זֶה: שני תבירים מתרדפים. עֲנֵתְךָ: דגש חזק בנר"ן, מלשון עינוי, כן הדבר גם בהמשך הפרק פס' טז

ח ג וַיַּעֲבֹד: היר"ד בשווא נח לא בפתח והנר"ן דגושה ובשווא נע, מלשון עינוי

ח ה יִיסַר: יר"ד ראשונה בשווא נע, יר"ד שנייה בפתח. מִיִּסְרְךָ: כ"ף סופית דגושה

ח ז נִחְלִי מֵיָם: טעם נסוג אחור לנר"ן. הנר"ן במונח והמילה איננה מוקפת

ח ט תֹּאכַל-בָּהּ: געיה בת"ו. לֹא-תִחַסֵּר כָּל בָּהּ: טעם טפחא בתיבת כָּל

ח י וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכָתָּ: הראשונה במלרע והשנייה במלעיל עקב ההפסק, והשלישית שוב מלרע. גִּתְּךָ לָךְ: געיה בנר"ן

ד טז אליהוא (הגיגים¹⁰) תִּבְנִית כָּל-בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ

תִּבְנִית כָּל-צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמַיִם

ההפסק בקטע הראשון אחרי 'תבנית', לעומת הקטע השני ששם ההפסק לפני 'אשר'.

וגם בהמשך ההפסק אחרי 'תבנית'.

ונראה לי כי השינוי בקטע השני קשור לפסוקית "אשר. . ." שחסרה בכל יתר היתבניות.

ד כד משה רענן פרשה וטבעה שבת בשבתו ואתחנן עד בִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָכַלְהָ הוּא אֵל קָנָא:

פירופיטים

בפסוק שבו פתחנו ובפסוקים רבים נוספים במקרא, האש משמשת כסמל לכוח בעל יכולת הרוח והשמדה. בהמשך ספר דברים נאמר: "וַיְדַעַתְּ הַיּוֹם כִּי ה' אֱ-לֹהֶיךָ הוּא הָעֶבֶר לְפָנֶיךָ אֲשֶׁר

⁹ במקומות בודדים נסוג הטעם שתי תנועות אחורה כמו נערמו מים או יערפו טל
¹⁰ <http://www.hagigim.com/phpBB3/viewtopic.php?f=10&t=390>

אֲכָלָה הוּא יִשְׁמִידֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם לְפָנָיִךְ... (ט,ג). מאידך גיסא יש לאש חשיבות רבה עבור האדם כאמצעי חימום, בישול ואפייה ובלעדיה לא ייתכן קיום אנושי. מעניין לגלות שלאש יש תפקיד כפול לא רק עבור האדם אלא גם בעולם הטבע. כולנו מודעים לתוצאותיהן ההרסניות של שריפות יער, אך מסתבר שמיני צמחים רבים מפיקים מהן תועלת ולעיתים על חשבונם של מינים שונים. ה"רווחים" ששריפות מעניקות לצמחים אלו קשורים לעובדה שהן מהוות חלק בלתי נפרד מהתנאים הסביבתיים של שטחים נרחבים בעולם. במשך אלפי שנים בהן פרצו שריפות באופן טבעי, מבלי שהאדם מעורב בהן, "למדו" צמחים רבים להתגונן מפניהן ואף לצאת נשכרים. צמחים עמידים לשריפות נקראים פירופיטים. קיימים מינים העמידים להשפעת שריפות בעזרת קליפה עבה או אברי רבייה תת קרקעיים. במינים אחרים השריפה מעודדת צימוח מהשורש מתחת לקרקע או מחלקו התחתון של הגזע. במינים רבים פיזור הזרעים והנביטה מזורזים על ידי שריפה.

בעיני המתבונן

לשאלה האם השריפות הן ברכה או קללה אין תשובה חד משמעית והיא תלויה בזווית הראיה של המתבונן. רועה המסתכל על יער או חורש שרופים רואה בעיני רוחו את הצבע הירוק של העשב שיצמח עבור עדריו בשטח שהתפנה. חובב הטבע רואה רק את הצבעים השחורים של העצים המפוחמים והאפר על פני הקרקע, ולכן עבורו השריפה היא אסון והרס של היער. היערן רואה את טונות העץ שאבדו בשריפה או את העצים שעליו לטעת בשטחים השרופים. אקולוג, לעומת זאת, מתייחס אל השריפה כאל גורם נוסף מתוך מגוון הגורמים הטבעיים שמעצבים את הנוף. לשריפה יש גם השפעות "חיוביות" על חברת החורש. מחקרים הראו ששריפה גרמה לעלייה משמעותית בכמות מרבית המינרלים בקרקע ונוספה כמות לא מבוטלת של חומרי מזון אורגניים. צפיפות המכרסמים (עכברים, חולדות וכד') קטנה מאוד בשטחים שרופים, דבר שהעלה את הישרדות הזרעים והנצרים החדשים. ייתכן וללא מחזור של שריפות בתדירות קטנה היערות והחורשים עלולים להתנוון.

הפרת איזונים

כדוגמה לצמח בעל התאמות מיוחדות להשתלטות לאחר שריפה ניתן לציין את השיח קידה שעירה. הוא מייצר כמות זרעים גדולה מאוד. לצורך נביטתם זקוקים הזרעים לטיפול מכין (גירוד, טיפול בחומצה או חימום) שהשפעתו דומה לחריכה על ידי אש. שריפת שטח ובו קידה מכשירה כמות זרעים גדולה מאוד לנביטה, והשטח מתכסה במהירות בסבך קידה. השתלטות זו מונעת התפתחות צמחים עשבוניים, שיחים נמוכים או נבטי עצי חורש ובכך מעכבת את השתקמות היער. אש מעודדת את נביטתם של מינים אחרים כמו לוטם מרווני ולוטם שעיר על ידי הגדלת חדירות קליפת הזרע למים ולגזים. גם אצטרובלי אורן ירושלים נפתחים – מתפוצצים כתוצאה מהתחממות, ומביאים לפיזור נרחב של זרעים רבים. חלק מהזרעים נמלט מהאש ואחוז הנביטה גדל.

התועלת שגורמת שריפה לצמחים מסוימים עלולה, לעיתים, לגרום להפרת שיווי המשקל האקולוגי המתבטאת בהשתלטות צמחים אלו על בית הגידול ודחיקת צמחים מקוריים. מחקר שהתבצע בכרמל לאחר אחת השריפות מצא שהיא לא גרמה לשינוי במספר המינים, שכמעט ולא השתנה כתוצאה מהשריפה, אלא במגוון המינים שהתפתחו במקום. מינים שנביטתם עודדה על ידי השריפה התרבו על חשבון מינים רגישים לאש כמו בעלי פירות עסיסיים ובשרניים או בעלי קליפת זרע דקה. בנוסף לכך גרם סילוק העצים להתרבות של מינים חד

שנתיים. ניתן להניח שתוצאות אלו של השריפה הן רק לטווח הקצר והבינוני ואילו לטווח הארוך ניתן לצפות לכך שהשטח יחזור למצבו הראשוני.

הפולש המזיק ביותר

שיטה מכחילה – פריחה

לאחר השריפה הגדולה בהרי יהודה בשנת תשנ"ה כאשר ניסו אנשי קק"ל לשקם את המדרונות, על ידי שתילת אורנים וצמחי חורש טבעיים, הם גילו שעץ בודד של שיטה מכחילה הצליח להשתלט על שטח של כ- 2000 דונם. עץ זה הובא לארץ מאוסטרליה על ידי הבריטים על מנת לעצור חולות נודדים, אך מאז, בהעדר אויבים טבעיים, הוא הצליח להשתלט על שטחים נרחבים במישור החוף ובאזורים נוספים, תוך דחיקת צמחייה ובעלי חיים מקומיים.

השיטה נחשבת כיום לצמח הפולש המזיק ביותר בישראל. התברר שבנוסף ליכולת הפלישה הטבעית שלה, השיטה נהנית משריפות משום שחומן מזרז את נביטת הזרעים. ניתן להניח שהצלחתה של השיטה זמנית בלבד משום שבסופו של התהליך (20-30 שנה), היא תדחק על ידי צל שיטילו עליה האורנים וצמחי החורש האחרים שיתפתחו בשטח זה.

לתגובות: raananmoshe1@gmail.com

ד ל אליהוא (הגיגים) בַּצֵּר לָךְ וּמִצְאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עֲדָה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי: הַתִּיבּוֹת 'בְּאַחֲרִית הַיָּמִים' תִּקְוַעוֹת בַּמָּקוֹם, וְנִרְאָה כִּי שִׁיכּוֹת לַעִיל. אֵד נִרְאָה לִי לִפְרֹשׁ:

"בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אַתָּה תֵּשׁוּב לַה'. . ."

- א'ה הצירוף בְּאַחֲרִית הַיָּמִים ראוי לדיון בפני עצמו. ביטוי זה מופיע במקרא במקומות הבאים:
1. בראשית מט פסוק א: וַיֹּאמֶר הָאֶסְפּוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
  2. במדבר כד יד: לָכֵה אֵינְעֻךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמֶּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
  3. דברים ד ל: בַּצֵּר לָךְ וּמִצְאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עֲדָה' אֱלֹהֶיךָ...
  4. דברים לא כט: וְקִרְאת אֶתְכֶם הָרְעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
  5. ישעיהו ב פסוק ב: וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הָרַ בֵּית-ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים
  6. ספר ירמיהו פרק כג פסוק כ: לֹא יָשׁוּב אֶף-ה' עַד-עֲשֹׂתוֹ וְעַד-הִקְיָמוֹ מְזֻמּוֹת לְבֹו בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְּבֹנְנוּ בָּהּ בִּינָה:
  7. ירמיהו ל כד: לֹא יָשׁוּב תְּרוֹן אֶף-ה' עַד-עֲשֹׂתוֹ וְעַד-הִקְיָמוֹ מְזֻמּוֹת לְבֹו בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְּבֹנְנוּ בָּהּ: שִׁימוּ לֵב לַדְּמִיוֹן לַמִּקְרָא הַקּוֹדֵם בַּסֵּפֶר יִרְמְיָהוּ!

8. ספר ירמיהו פרק מח פסוק מז: וְשִׁבְתִּי שְׁבוֹת-מוֹאָב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נְאֻם-ה'

9. ירמיהו מט לט: וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אֲשׁוּב אֲשִׁיב אֶת-שְׁבִיט שְׁבוֹת עֵלָם נְאֻם-ה':

10. יחזקאל לח טז: וְעָלִיתָ עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל כְּעֶנֶן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תְּהִיָּה

11. ספר הושע פרק ג פסוק ה: ופָּחַדוּ אֶל־ה' וְאֶל־טוֹבוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
12. ספר מיכה ד א: וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יְהִיָּה הָרַ בֵּית־ה' נָכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׁאָה הוּא מִגְבָּעוֹת וְנָהָרוּ עָלָיו עַמִּים: דומה מאוד למקרא בישעי' ב ב.
13. דניאל י יד: וּבֹאֲתִי לְהַבְיִיחַ אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־עוֹד תִּזְוֶן לַיָּמִים:

ד לה אליהוא (הגגים) אֶתֶּה הָרֵאָת לְדַעַת
למה לא לחבר 'אתה' עם 'הָרֵאָת'? כי מדגישים את התיבה 'אתה', ואז נוח לקרא
בנפרד, וההדגשה מורגשת היטב. ואכן רק לעם ישראל הי' הראה את מעמד הר סיני.

ד לח ר' שמואל: לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִמֶּנָּה מִפְּנֵיךְ
רש"י מִמֶּךָ מִפְּנֵיךְ - סרסוהו ודרשהו לְהוֹרִישׁ מִפְּנֵיךְ גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ:

ה ה אליהוא (הגגים) אֶנֶכִּי עֹמֵד בֵּין־ה' וּבֵינֵיכֶם
בדיבור "מנומס" לפי נימוסי הנכרים, מקובל לעולם להקדים את הנוכח או הנסתר
למדבר:

"you and I" או "my wife and I"
ולא "I and you" או "me and you"¹¹ או "I and my wife"
אלא בתנ"ך לעולם מקדימים דוקא את המדבר לנוכח, והנוכח לנסתר, והנסתר סתם
ליאחרים. כן בכל מקום מצאתי, חוץ משני מקומות, כאשר שניהם משונים בגלל כבוד
שמים: כן פסוקנו, וכן בפי חקת (במדבר כא ז) "דברנו בה' ובך".

אליהוא (הגגים) "לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֲתָהּ וּבְנֶךָ־וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ־וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־
בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. . .
בכת"י הטעם העליון והתחתון שווים, עד כמה שידוע לי בכל כת"י. [אשמח לאישור].
אלא בדפוסים רבים הטעמים שונים. ובטעם התחתון יש הפסק [זקף] אחרי בהמתך.
ואין זה הגיוני, כי אז משתמע כי הגר שונה מכל יתר הרשימה. [ואגב, ראה בשנים
קודמות מה שכתבתי על טעמי הקטע הזה].

ה יט וַיִּכְתְּבֶם עַל־שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים מִדְּפֵי בַר־אֵילָן וַתַּחֲנֶנּוּ עַד

צורת לוחות הברית

ארי צבי זיבוטפסקי¹²

פרשת השבוע מתארת את מעמד הר סיני. האירוע שבו הקב"ה מוסר על פה את עשרת הדברים¹³
המכונים היום עשרת הדיברות. דיברות אלו נכתבו על שני לוחות הנזכרים לראשונה בשמ'
כד: יב, ו-לא יח וביתר פירוט בפרשת "עגל הזהב", כשמשה מתכוון לשבור אותם. כתוב שם:
וַיֵּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ, לַחֹת כְּתָבִים מְשֻׁנִּי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם
כְּתָבִים. וְחִלְלוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה, וְהַמְּכַתֵּב מְכַתֵּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל הַלְלוֹת (שמ'
לב: טו-טז).

לאחר שמשה שובר את הלוחות בתחתית ההר, הקב"ה מצווה אותו להכין לוחות חדשים (שמ'
לד: א). משה מבצע זאת בצורה מידית (שמ' לד: ד) ועל לוחות אלו נכתבים עשרת הדיברות

¹¹ כמדומה שזו שפת הדיבור ההמוני, אבל אין זו אנגלית תקינית...

¹² הרב ד"ר ארי צבי זיבוטפסקי, מרצה בכיר בתוכנית למדעי המוח באוניברסיטת בר אילן.

¹³ "עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֵלֵיכֶם בְּהָרַת מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (דב' י: ד).

(שמ' לד:כח). בספר שמות מופיעים הלוחות תמיד בשם "לוחות הברית" לעומת ספר דברים ששם מופיעים בשם "לוחות העדות".

כיום הלוחות הם סמל של יהדות הנמצא כמעט בכל מקום. ישנם ציורים או חריטות על עץ בבתי כנסת רבים והם מעטרים את כל סוגי היודאיקה. ניתן לומר שמדובר בסמל השכיח ביותר של היהדות. זאת בניגוד לעובדה שחז"ל (ברכות יב, א) הפסיקו את אמירת עשרת הדברות במהלך התפילה. לדעת בעל "מגן אברהם" (א, ט), קיים חשש בעצם כתיבת עשרת הדברות בלוח מיוחד בבית הכנסת.

הלוחות נראו מיוחדים מאוד. הפסוק מתאר שהם עוצבו ונחקקו על ידי הקב"ה. לוחות הברית השבורים והשלמים היו בין החפצים המעטים הנמצאים בקודש הקודשים. הלוחות היו ייחודיים, גם מהסיבה שנוצרו עוד בששת ימי הבריאה (אבות דרבי נתן ב'), בדיוק בין השמשות של היום השישי (אבות ה, ה). עם כל זאת, באופן מפתיע אין אנו מוצאים בתורה תיאור של מראה הלוחות או של צורתם. עובדה זו מעצימה את השאלה כיצד הם נראים בדיוק, בהיעדר התייחסות מפורשת. הלוחות מוצגים כיום בבתי כנסת רבים כשני מלבנים צמודים ומעוגלים בחלקם העליון, ועל כל אחד חמש אותיות, או קיצורי דיברות בכל אחד מהלוחות.¹⁴

נראה שהתפיסה המקובלת כיום של לוחות מעוגלים, שאובה מאמנות נוצרית. אמנות זו הציגה את הלוחות בצורות שונות, בזמנים שונים ובמקומות שונים. לדוגמה, במזרח ובביזנטיון הוצגו הלוחות כמגילה, דבר הסותר את הפסוקים (שמ' לא:יח). בציורים ובאמנות באיטליה עד לפני כחמש מאות שנה הוצגו הלוחות כשני לוחות מלבניים. ישנם כמה מאפיינים שכמעט תמיד מופיעים ביחד המעידים על מקור הלוחות המעוגלים. כאשר הם מוצגים כמלבנים, לרוב הלוחות הם נפרדים.¹⁵ דוגמה יפה של תופעה זו ניתן לראות בציור של קוסימו רוסלי, הנמצא בסיסטינה בוותיקן (צויר ברמא-רמג). כשיש ללוחות חלק עליון מעוגל, הם לרוב צמודים, או מחוברים, ולעתים יש עליהם מסגרת. כל אלה מציגים צורה מוכרת של הדיפתיק (diptych). הדיפתיק היה לוח כתיבה עתיק בעל שני עלים שעמד על ציר והיה בשימוש בצורותיו השונות בתקופת ימי הביניים.¹⁶ הציור היהודי הקדום ביותר של הלוחות שמצאתי, מופיע במדרש "לקח טוב" (כתב יד פירנצה, לפני כשבע מאות שנה). שם הלוחות נראים בצורת מלבן עם בליטות בחלקם התחתון, בדומה לידיעות כמו בספר תורה אשכנזי.

דוגמת הלוחות המעוגלים מלמעלה נפוצה כל כך שכמה חוקרים ניסו למצוא לה מקור יהודי. שלומית פרלמן¹⁷ הציעה שהחלק המעוגל קשור למדרש המובא ברש"י (שמ' לד:א)¹⁸ שהקב"ה מורה למשה "פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים". "הפסולת שלך משם העשיר משה" (שמ' רבה מו:ב) פרלמן מציעה שנשארו שיירי לוחות מעיגול האבנים בחלקן העליון. הרב חיים פרידלנדר¹⁹ מציע, שהלוחות שנראים כמו לב מייצגים את לב האדם.

פעמים רבות במקורות המסורתיים, צורת הלוחות וגודלם קשורים לממדי הארון ומוצגים כמלבניים, תלת-ממד ללא חלק מעוגל. בגמרא נאמר (בבא בתרא יד, א) שכאשר היו בארון כל החפצים שאוחסנו, הוא התמלא לגמרי. משתמע מכך שהלוחות היו מלבניים ללא חלק מעוגל מלמעלה. בגמרא מסיקים שגובהו של כל לוח היה שישה טפחים, רוחבו שישה טפחים ועוביו שלושה טפחים.

¹⁴ למקורות וכן לאיורים ראו: Ruth Mellinkoff, "The Round-topped Tablets of the Law Sacred Symbol and Emblem of Evil", *Journal of Jewish Art*, 1(1974), pp. 43-28; Gad B. Sarfatti, "The Tablets of the Law as a Symbol in Judaism" *Hebrew* (1985) and *English* (1990) in "The Ten Commandments in History and Tradition", Magnes Press, Jerusalem, edited by Ben-Zion Segal and Gershon Levi, PP. 387-353 (Hebrew; 383-418 in English).

¹⁵ על פי המסורת הלוחות היו מחוברים או לפחות תמיד ביחד. ראו פירוש רש"י לבר' כד: כב האומר ששני הצמידים שניתנו לרבקה על ידי אליעזר ייצגו את שני הלוחות שהיו "מצומדות".

¹⁶ במשנה נקרא פנקס עם שני לוחות. ראו לדוגמה משנה שבת יב: ד ובמילון יסטרוב בערך "לוח" (עמ' 696) ובערך "פינקס" (עמ' 1165). רש"י (קידושין כא: דה מכתב) מתייחס ל"פנקסיהם". ראו גם: Ian Millard, *Reading and writing in the Time of Jesus*, Sheffield Press, 2000.

¹⁷ שבת בשבתו, חול המועד פסח, י"ז בניסן תשנ"ט.

¹⁸ ראו גם נדרים לח, א. ושקלים יד, ב.

¹⁹ משגיח לשעבר בשיבת פונוביץ' ובישיבת הנגב, שפתי חיים [תשנ"ד], חלק א, עמ' 37, הערה 4.

בשל המוצא המשוער הלא-יהודי של צורת הלוחות המעוגלים, התנגד בתוקף האדמו"ר מחב"ד, הרב מנחם מענדל שניאורסון זצ"ל בתוקף לייצוג הלוחות כמעוגלים. הוא לא הרשה ייצוגים כאלה במוסדות שלו. הוא הדגיש שלא יראו את העניין של צורת הלוחות כדבר של מה בכך אלא כעניין חשוב.²⁰

לא כל הפוסקים הסכימו להסבר שהלוחות לא היו מעוגלים. בהעדר מידע ודאי, ניתן לפרש את המקורות המעטים בצורות שונות. הרב ישראל יעקב פישר (תרפו תשסג), אב בית דין של העדה החרדית, טען שהלוחות אכן היו מעוגלים. בתשובה קצרה וקולעת (אבן ישראל נז, ח) המגוננת על אמן שצייר את הלוחות מעוגלים, הוא טוען שהלוחות אכן היו מעוגלים. ראשית, הוא דוחה את הראיה שהיו צריכים למלא את הארון לגמרי. הוא מצביע על כך שלפי חלק מהשיטות, בתוך הארון היה גם ספר תורה והוא בוודאי היה מעוגל. לאחר מכן הוא מצרף שני מקורות אגדיים שונים, להוכיח שהלוחות היו מעוגלים.

המשנה ב"פרקי אבות" (ה:ו) אומרת שהלוחות נבראו במהלך ששת ימי הבריאה והירושלמי במספר מקומות כותב שלא היו חפצים מרובעים שנוצרו בששת ימי הבריאה. לכן הוא מסיק שהלוחות היו חייבים להיות מעוגלים. נוסף על כך, הוא תוהה, מדוע מפריע למי שחושב שהלוחות היו מלבניים שיראו אותם כמעוגלים, הרי על פי ההלכה אסור ליצור עותקים של חפצים מהמשכן או מהמקדש. לדעת הרב אליהו כץ (תרעו תשסד),²¹ רב העיר וראב"ד לבאר שבע, כתוב במפורש בגמרא בבבא בתרא שהלוחות היו מלבניים (אף על פי שהוא מקדיש מלל רב להוכיח נקודה זו), ולדעתו אין ספק שהחלק העליון המעוגל הוא מעשה ידי אמנים נוצריים. לחילופין הוא מציע שהחלק המעוגל לא נחשב כחלק מהלוחות כלל, אלא "כתר" ללוחות. כך ייצגו את זה בעדות המזרח. לפי זה יש לעשות קו המפריד בין המלבנים לבין חצאי העיגולים. הוא מביא ראיות נוספות לכך שהיו מלבניים.

א"ה: תשובת הרב פישר ז"ל

סימן נז

בענין אם הלוחות היו מרובעות או עגולות

וכמש"כ במנחת חינוך מנחה רנ"ד, ואף בהמנחת חינוך ס"ל דדוקא דברים אשר הקפידה תורה על מדתם אסור לעשות כמותם, הרי גם הלוחות ה' להם מדה, כדאיחא בגמ' ב"ב י"ד הנזכר, ואף דלא נכתב במורה מדתם, מ"מ לכאורה אין נפק"מ אם המדה החכמה במורה, וגם דברי המנחת חינוך ז"ע דהרי במכילתא סוף פ' יתרו איחא דגם לזרם הכרובים אסור לעשות צבית הכנסת אף דלא היה להם מדה, אכן יש קצת רא' למנחת חינוך מהא דהרמב"ם השמיט להאי דינא דמכילתא, עכ"פ בודאי איכא הידור לשונות מעשיית הלוחות אשר היו צבית המקדש, ואף דנזיור על ספר, ל"ז לשונות כמש"כ הריטב"א בע"ז שם דנזיור מותר לעשות חצבית היכל חצבית ארון, מ"מ כיון שבזהכ"נ נתפשט לשונות מכפי שהיו הלוחות צבית המקדש, נתפשט המנהג גם בנזיור לעשות כן, אולם כבר כתבתי דמוכח דבמקדש היו עגולות, עכ"פ בנזיור אין מה למשוש ואין לזרז כלל לתקן במהדורות החדשות של ספרו הנו'.

וגם נראה דלכך עשו הלוחות בזהכ"נ מלמעלה עגולות ומלמטה מרובעות כדי ללאת כל הדעות בין אם היו עגולות צבית המקדש ובין אם היו מרובעות, דשינו בנד אחד כדי לשנות מכפי מה שהיו צבית המקדש.

ישראל יעקב פישר

מה ששאל מע"כ שלא עוררין על ספר "המקורות" שהוציא מע"כ שניר שם מע"כ את הלוחות בצורה עגולה, וילאו עוררין דמותם מגמ' ב"ב דף י"ד דהלוחות היו מרובעות. הנה מגמ' הני"ל אין להוכיח כלל אם הלוחות היו מרובעות או עגולות, ואדברא הרי הגמ' אומרת דשם היה מונח הס"ת, והס"ת בודאי עגולה היא, ע"י שם במוציא.

וגם לא הכנתי מה שנחשבו על שמע"כ צ"ר, ולא על הלוחות העומדים בכל הצבית כנסיות שנירושלים ע"ה"ק שכולם הם עגולות, דהרי הסם נכתב בזה עשרה הדברות, ועליהם היה צריך לערער, משא"כ מעלתו הרי לא כתב בתוך הלוחות את עשרת הדברות.

ובעיקר הדבר כ"כ דאין להוכיח כלל מגמ' הנו' שהיו מרובעות ואדברא יש להוכיח דהלוחות היו עגולות מהא דתנן בפ"ה דלחות דהלוחות הם מעשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות, והרי אמרין בירושלמי פ"ו דשניעית ופ"ה דנדרים דאין מרובע מששה ימי בראשית, ואסיקנא הסם דכאובלין יש מרובע, ומשמע דכשאר הדברים אין מרובע, הרי מוצא להדיא דהלוחות לא היו מרובעות.

ונראה דאפילו אי נימא דהלוחות היו מרובעות, איכא הידור לעשותן עמה עגולות כדי לשנות ממה שהיה במשכן ובמקדש, דהרי אמרין בע"ז דף מ"ג דאסור לעשות חצבית היכל חצבית אולם חצבית שולחן, ובודאי לא דוקא אלו הנו' שם

²⁰ עיינו שערי הלכה ומנהג, או"ח, א עמ' 199-200. כמו כן נמצא בשיחות באנגלית. מבוסס על שיחות שנאמרו בפרשת "כי תשא" תשמ"א ושמחת תורה תשמ"ב.

²¹ שו"ת באר אליהו, או"ח, צ"ו-צ"ז.

רבינו בחיי (שמ' לא:יח) כותב שהלוחות היו 108 טפחים מרובעים (3x6x6). לו היו מעוגלים, השטח היה צריך להיות קטן יותר. כאשר לראיתו של הרב פישר הוא אומר שהירושלמי (מעשרות ה, ג) כותב: "תני רשב"ג דאין מרובע מששת ימי בראשית...לא אמר רשב"ג אלא בבריות" הוא מתכוון דווקא לבריות, שיש בהן רוח חיים ולא דברים דוממים. על בסיס מסקנותיו הורה שסמלה של רבנות באר שבע ישתנה באופן כזה, שהלוחות יהיו מלבניים ולא מעוגלים.

פוסקים אחרים בימינו, נחרצים פחות בעניין זה ואינם רואים פגם בייצוג הלוחות בצורה מעוגלת. הרב משה שטרנבוך (תשובות והנהגות ב', תקל"ה) כותב שעל פי המסורת הלוחות אינם מעוגלים. לדעתו, הלוחות המשמשים לקישוט הארונות בבתי כנסת אינם אמורים להיות עותקים של הלוחות, אלא ייצוגים אמנותיים או סמלים. הם גם אינם באותו גודל של הלוחות. מסיבה זו אין פסול בלוחות מעוגלים. הוא כותב שאילו שאלוהו היה ממליץ לעשות לוחות מלבניים, אך הוא אינו מתנגד למעוגלים.

בשנים האחרונות יש מגמה להראות את הלוחות כמלבניים ולא כמעוגלים. על אף שנראה שזוהי הדעה הרווחת, אין עליה הסכמה אוניברסלית. לא מפתיע שהצורה המדויקת של הלוחות אינה ידועה. איש לא ראה אותם כבר למעלה מ-2500 שנה. מעבר לכך, אולי הצורה הפיזית של הלוחות לא הייתה אף פעם בעלת חשיבות רבה. החשיבות היא במסר החקוק בלוחות. טקסט זה נקרא בציבור בכל בית כנסת שלוש פעמים בשנה, כדי שיהיה ידוע ומופנם. **ע"כ מדפי בר-אילן.**

א"ה: אני מתקשה להבין את דברי הרי"י פישר ז"ל. ספר התורה העגול אינו עניין כלל לנדון הזה. קשה להבין איך פירנס את הסוגייה בבבא בתרא. בספרי "המסורת" שהם ספר הקניית הקריאה לתינוקות של בית רבן המצויים היום הלוחות אינן עגולות למעלה. כלומר המחבר

בעצם קיבל את הערעור של האדמו"ר מחב"ד, ושינה מהמהדורה הראשונה. ואני מתפלא על הרב פישר שדווקא כאן חותר בכל כוחו להצדיק מעשי ידי נוצרים.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/asp/gilyonot>

אִם אַתָּה מַתְעַנִּין
בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה
(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמִּשְׁנָה, הַתַּלְמוּד וכו')
אַתָּה מוֹזְמֵן לְהַרְשֵׁם (בְּחֵם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
כתובת: maanelashon@gmail.com
😊 בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים 😊